

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова приймальної комісії,

ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Юрій БОЙЧУК

01 травня 2023 року

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ

з «ОСНОВ ПЕДАГОГІКИ»

для здобуття освітнього ступеня магістр
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
освітня програма «Позашкільна освіта»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Фаховий іспит з «Основ педагогіки» для здобуття освітнього ступеня «магістр» із спеціальності 011 «Освітні педагогічні науки» за освітньою програмою «Позашкільна освіта» проводиться як комплексна перевірка знань, умінь, професійно значущих компетентностей вступників, які мають ступень «бакалавр», «спеціаліст», «магістр».

Вступне фахове випробування спрямоване на визначення в абітурієнтів рівня знань з курсу «Основи педагогіки», яка є базовою науковою дисципліною, що вивчає закономірності, принципи, зміст, методи, форми організації цілісного педагогічного процесу, спрямованого на всебічний розвиток особистості.

Вступник повинен продемонструвати:

знання й розуміння теоретичних основ педагогіки, нормативно-правової бази функціонування системи освіти України, місця позашкільної освіти в освітній системі; закономірностей, принципів, змісту, методів і форм організації процесів виховання та навчання; особливостей організації процесів виховання й навчання в різних типах закладів освіти; процесів розвитку і формування особистості, факторів, що впливають на її розвиток, вікових особливостей психічного і фізичного розвитку дитини; значення та ролі позашкільної освіти для всебічного розвитку особистості, для виявлення і розкриття її творчого потенціалу, успішної майбутньої соціалізації; теорії розвитку та згуртування дитячого колективу;

уміння застосовувати набуті знання на практиці, творчо розв'язувати актуальні завдання професійного спрямування; обирати ефективні методи й прийоми виховання і навчання та раціонально їх поєднувати в практичній діяльності; створювати умови для всебічного розвитку особистості, її творчій самореалізації; критично мислити, аналізувати та раціонально оцінювати різні педагогічні концепції, методи, техніки та стратегії; аргументовано, логічно висловлювати власну думку, обстоювати свою позицію, узагальнюючи та аналізуючи актуальну наукову інформацію;

навички конструктивної комунікації, дотримання етики ділового

спілкування та ефективного спілкування із різними суб'єктами соціальної взаємодії; побудови «суб'єкт-суб'єктної» взаємодії із усіма учасниками освітнього процесу.

Форма фахового вступного випробування з «Основ педагогіки» – усний іспит. До вступного випробування розроблено 30 білетів, що містять по 3 запитання, рівнозначних за обсягом і складністю.

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ ІЗ «ОСНОВ ПЕДАГОГІКИ»

Тема 1. Загальні засади педагогіки.

Педагогіка як наука про навчання, виховання, розвиток особистості. Предмет і завдання педагогіки, основні категорії педагогіки. Фактори розвитку особистості. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Методи науково-педагогічного дослідження. Теоретичні та емпіричні методи.

Особистість, її розвиток і формування. Роль спадковості, середовища й діяльності в розвитку особистості. Вікові особливості психічного й фізичного розвитку особистості. Вікові періоди розвитку особистості.

Тема 2. Процес виховання.

Сутність процесу виховання. Особливості виховного процесу. Етапи процесу виховання. Закономірності та принципи виховання. Мета та зміст виховання. Основні напрями (національне, моральне, естетичне, трудове, громадянське, валеологічне, екологічне, фізичне) виховання.

Методи виховання та їхня класифікація (методи формування свідомості; методи формування досвіду суспільної поведінки; методи стимулювання діяльності й поведінки). Методи самовиховання й саморозвитку.

Організаційні форми виховної роботи. Позакласна, позашкільна виховна робота.

Результат процесу виховання, шляхи підвищення його ефективності. Критерії вихованості особистості. Колектив у системі виховання. Види та структура колективу. Динаміка розвитку колективу. Шляхи згуртування колективу. Формальні та неформальні групи в колективі.

Родинне виховання. Зміст та методи виховання в сім'ї.

Тема 3. Теорія освіти і навчання.

Предмет, завдання й основні категорії дидактики.

Освітня система в Україні. Тенденції розвитку національної системи освіти. Загальна характеристика змісту освіти, компоненти змісту освіти. Стандарти освіти. Нормативні документи, що відображають зміст освіти.

Основні компоненти навчального процесу. Функції навчального процесу. Закони й закономірності процесу навчання. Принципи навчання.

Поняття про методи навчання. Класифікація методів навчання: за

джерелом здобуття знань, за характером пізнавальної діяльності, за логікою пізнання. Активні й інтерактивні методи навчання.

Види навчання. Пояснювально-ілюстративне навчання, проблемне навчання, комп'ютерне навчання, дистанційне навчання.

Форми організації навчально-пізнавальної діяльності в закладах освіти різних типів. Позаурочні форми навчання.

Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю: сутність, компоненти, педагогічні вимоги.

Тема 4. Сучасний педагог, його діяльність і професійний розвиток.

Основні функції, компоненти педагогічної діяльності. Основні функції, напрями роботи педагога. Професійні знання, уміння, здібності та якості сучасного педагога. Професійний розвиток педагога. Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників (Закон України «Про освіту»). Педагогічне спілкування, його стилі.

ПИТАННЯ ДО ФАХОВОГО ІСПИТУ ІЗ ОСНОВ ПЕДАГОГІКИ

1. Предмет і завдання педагогіки.
2. Основні категорії педагогіки: виховання, навчання, розвиток.
3. Система педагогічних наук.
4. Зв'язок педагогічної науки з іншими науками.
5. Методи науково-педагогічного дослідження (теоретичні, емпіричні).
6. Проблеми розвитку особистості. Фактори, що впливають на розвиток особистості.
7. Сутність, зміст процесу виховання.
8. Структурні компоненти процесу виховання: мета, завдання, зміст, форми, методи.
9. Етапи процесу виховання.
10. Основні закономірності та принципи виховання.
11. Характеристика принципів гуманізації виховання, урахування вікових й індивідуальних особливостей, виховання в діяльності та спілкуванні.
12. Принцип стимулювання особистості до самовиховання.
13. Характеристика та шляхи реалізації принципу національного виховання.
14. Методи самовиховання (самопостереження, самоаналіз, самоконтроль).
15. Роль сім'ї у вихованні й розвитку особистості.
16. Форми, методи, напрями родинного виховання.
17. Колектив як соціальний інститут виховання й розвитку особистості. Функції, види, структура дитячого колективу.
18. Динаміка розвитку колективу. Шляхи згуртування колективу.
19. Педагогічні основи діяльності дитячих і юнацьких громадських організацій в сучасних умовах.
20. Зміст і шляхи реалізації громадянського виховання.
21. Зміст і шляхи реалізації естетичного виховання.
22. Зміст і шляхи реалізації морального виховання.

23. Зміст і шляхи реалізації фізичного виховання.
  24. Зміст і шляхи реалізації національно-патріотичного виховання.
  25. Поняття вихованості особистості. Критерії й показники вихованості.
  26. Поняття позашкільної та позакласної виховної роботи.
  27. Методи, прийоми і засоби виховання.
  28. Характеристика методів формування свідомості.
  29. Методи організації діяльності й формування досвіду громадської поведінки (привчання, вправи, доручення, виховні ситуації).
  30. Методи стимулювання й корекції поведінки (заохочення, покарання).
  31. Методи самовиховання.
  32. Вибір оптимальних методів виховання.
  33. Характеристика організаційних форм виховної роботи (масові, групові та індивідуальні).
  34. Позакласна виховна робота, зміст, форми і методи.
  35. Планування виховної роботи в закладах освіти.
  36. Позашкільні заклади в системі освіти.
  37. Сучасні педагогічні виховні технології. Класифікація, особливості використання.
  38. Загальна характеристика змісту освіти.
  39. Освітня система в Україні.
  40. Державні нормативні документи, що відображають зміст освіти.
  41. Основні компоненти, особливості та функції процесу навчання.
  42. Формування позитивного ставлення дитини до навчання.
- Мотивація до навчально-пізнавальної діяльності.
43. Закономірності та принципи навчання.
  44. Методи навчання та їх класифікація.
  45. Характеристика словесних, наочних та практичних методів навчання.
  46. Характеристика активних та інтерактивних методів навчання.
  47. Вимоги щодо вибору та оптимального поєднання методів навчання.

48. Характеристика проблемного навчання. Методи проблемного навчання.
49. Особливості організації дистанційного та змішаного навчання.
50. Організаційні форми навчання.
51. Позаурочні форми навчання (факультатив, екскурсія, предметні гуртки).
52. Контроль навчально-пізнавальної діяльності. Сутність, функції, види контролю.
53. Диференціація в освіті. Види диференціації.
54. Форми і методи роботи з обдарованими дітьми.
55. Структура управління освітою в Україні.
56. Педагог як організатор освітнього процесу. Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників (Закон України «Про освіту»).
57. Основні функції, напрями роботи педагога.
58. Професійні знання, уміння, здібності і якості сучасного педагога.
59. Педагогічне спілкування, його стилі.
60. Поняття про академічну доброчесність. Принципи, вимоги дотримання в освітньому процесі.
61. Прокоментуйте слова В.О. Сухомлинського: «Стає майстром педагогічної праці найперше той, хто відчув у собі дослідника».
62. Чому педагогічно недоцільно оберегати дитину від негативних чинників суспільного оточення, ізолювавши її від них?
63. Яким чином розвиток залежить від активності особистості?
64. Як ви розумієте поняття «всебічний гармонійний розвиток особистості»?
65. Які напрями виховання реалізують його мету в закладах загальної середньої освіти?
66. Що означає безперервність виховного процесу?
67. Висловіть свою думку щодо значення педагогічно організованого дозвілля для формуванні і розвитку особистості.
68. Як Ви розумієте поняття «безпечне освітнє середовище»?

69. Які сучасні форми підвищення кваліфікації педагогічних працівників Вам відомі?
70. Розкрийте виховний потенціал гурткової роботи.
71. Назвіть види та напрями гурткової роботи.
72. Схарактеризуйте переваги та проблеми організації освітнього процесу в умовах дистанційного (змішаного) навчання.
73. Що Ви вкладаєте в зміст поняття «особиста безпека дитини»?
74. Розкрийте напрями позашкільної освіти.
75. Назвіть форми та методи роботи, які доцільно використовувати для формування здорового способу життя вихованців, учнів і слухачів.
76. У чому, на вашу думку, полягає суть вільного розвитку особистості та формування її соціально-громадського досвіду?
77. Окресліть завдання реалізації інклюзивної освіти.
78. Окресліть вимоги до організації освітнього середовища для осіб із особливими освітніми потребами.
79. Схарактеризуйте роль позашкільної освіти в процесі всебічного розвитку особистості.
80. Як Ви розумієте висловлювання «знання педагогом вікових особливостей дітей»?
81. Якими особливостями характеризується поведінка та особистісний розвиток дітей різних вікових категорій?
82. У чому полягає відмінність між позакласною та позашкільною виховною роботою?
83. Яке виховне значення для особистості має участь в діяльності дитячих та молодіжних громадських організацій?
84. Доведіть єдність розвитку і виховання особистості у процесі навчання.
85. Від чого залежить пізнавальна активність особистості в процесі навчання?
86. У чому полягає позитивний ефект використання інформаційних технологій в освіті?
87. Яким вимогам має відповідати сучасний педагог позашкільної

освіти?

88. Наведіть приклад інтерактивних технологій навчання. Визначте їх особливості.

89. Яке дидактичне значення має використання ігрових технологій навчання?

90. Висловіть свою думку щодо значення формування м'яких навичок для особистості.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ФАХОВОГО ІСПИТУ ІЗ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Базова

1. Башкір О. І. Дидактика : навч.-метод. посіб. / О.І. Башкір, С.О. Васильєва, Т.М. Собченко ; ХНПУ ім Г. С.Сковороди. – Харків : [б. в.], 2016. – 163 с.
2. Башкір О.І. Теорія виховання: навчально-методичний посібник/ за ред.. С.Т. Золотухіною. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2016. 96 с.
3. Волкова Н.П. Педагогіка: навч. посібник. Вид. 2-ге, перероб., доп. Київ : Академвидав, 2007. 616 с.
4. Глосарій сучасної освіти URL: <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/glosariy/>
5. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Концепція розвитку педагогічної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
7. Педагогіка: баз. підруч. для студ. вищ. навч. закладів III-IV рівнів акредитації/ кол. авторів; за ред. І.Ф. Прокопенка. Харків : Фоліо, 2015. 572 с.
8. Порошенко М. (2019). Інклюзивна освіта : навчальний посібник : Київ: ТОВ «Агентство «Україна». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inklyuzivne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf>
9. Шевців М. (2016). Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Київ : «Центр учбової літератури». URL: <http://navigator.rv.ua/wp-content/uploads/2019/10/Osnovy-inklyuzyvnoyi-pedagogyky-OK-2019.pdf>

Допоміжна

10. Бондар В. І. Проблеми становлення і розвитку методології наукового пізнання в педагогіці. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова,

2017. 161 с.

11. Боярська-Хоменко А.В. Формування цифрової компетентності школярів у процесі організації дозвілля в дистанційному форматі. Теорія та методика навчання та виховання. 2022. № 53. С. 7–16 DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2022.53.01>

12. Бойчук Ю., Боярська-Хоменко А. Досвід інновацій загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів. *Дидактика*, 2021. Вип. 3. С. 37-43 <https://doi.org/10.5281/zenodo.5972567>

13. Використання мультимедійних технологій в освітньому процесі URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-multimediynih-tehnologiy-v-osvitnomu-procesi-195133.html>

14. Вища освіта України: ризики, сподівання, успіхи : монографія / М. Б. Євтух, Л. Г. Горяна, Н. О. Терентьєва. Київ, 2015. 420 с.

15. Золотухіна С. Т. Педагогічна майстерність викладача вищої школи: метод. рек. до семінар.-практ. занять з навч. дисципліни для здобувачів освіт. ступеня «Доктор філософії» / С.Т. Золотухіна, О.М. Кін, Н. О. Ткачова ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ, 2019. 50 с.

16. Інклюзивна освіта в Україні: Соціально-педагогічний аспект. URL: https://www.researchgate.net/publication/323731972_INKLUZIVNA_OSVITA_V_UKRAINI_SOCIALNO-PEDAGOGICNIJ_ASPEKT

17. Інноватика в галузі освіти: метод. рек. до проведення лекц., семінар. занять, орг. позааудитор. самот. роботи, підгот. до підсум. Атестації / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; [уклад.: О. В. Попова, Н. О. Ткачова, С. О. Васильєва]. Харків: ХНПУ, 2020. 55 с.

18. Кін О. Роль громадської діяльності у формуванні національної самосвідомості здобувачів вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2021. Вип. 1(48). С. 175–178. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.175-178>

19. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. БібікН. М. Київ, 2017. 206 с.

20. Новий освітній простір . Інформаційний посібник. (2019) URL :
<http://www.dfrr.minregion.gov.ua>

21. Освіта дорослих: енциклопедичний словник / за ред. В. Г. Кременя, Ю. В. Ковбасюка; Нац. акад. пед. наук України, Нац. акад. Держ. Упр. при Президентові України. Київ : Основа, 2014. 496 с.

22. Прокопенко І. Ф. Від нової школи до нової України. Освіта і доля нації. Сучасна школа: тенденції розвитку і рефлексія досвіду : матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., Харків. 2017. С. 3–5.

23. Рибалко Л. С., Черновол-Ткаченко Р. І., Кіриченко С. В. Професійна самореалізація вчителів старшої школи в освітній проектній діяльності в контексті Нової української школи : колективна монографія. Харків. 2018. 144 с.

24. Собченко Т., Ткачов А., Ткачова Н. Формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх учителів в освітньому середовищі педагогічного університету. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2022. Випуск 2 (51). С. 145-147.

25. Собченко Т.М., Кін О.М. Аналіз досвіду роботи використання потенціалу соціальних мереж у реалізації концепції національно-патріотичного виховання *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. Т. 11, № 1. С. 45–49

26. Шлейхер, Андреас. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття. Перекл. Г.Лелів. Львів: Літопис, 2018. URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/yakist-osviti/shlyaykher-naykrashchiy-klas-u-sviti-yak-stvoriti-sistemu-osviti-21-go-stolittya.pdf>

Інформаційні ресурси

1. PISA : Україна URL : <http://pisa.testportal.gov.ua>

2. Державний стандарт базової середньої освіти: Дорожня карта впровадження 2020-2021. URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2020/7%20prezi%20karandiy.pdf>

3. Закон України «Про освіту». URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

5. Інклюзивна освіта: від основ до практики URL:

http://lib.iitta.gov.ua/719179/1/Інклюзивна%20освіта_від%20основ%20до%20

6. Міністерство освіти і науки України URL : <https://mon.gov.ua/ua>

7. Моделі змішаного навчання: особливості, поради, успішні приклади.

Сайт ed-era.com. URL: <http://blog.ed-era.com/modieli-zmishanogho-navchannia-osoblivosti-poradi-uspishni-prikladi/>

8. Організація освітнього середовища НУШ : URL:

<https://vseosvita.ua/library/prezentacia-dla-vciteliv-nus-organizacia-osvitnogo-seredovisa-102030.html>

9. Освіторія URL: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:MON-EDERA-OSVITORIA+ST101+st101/about>

10. План впровадження реформи загальної середньої освіти «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА» на період до 2029 року. URL: https://osvita-omr.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/2plan2029_nush.pdf

11. Позашкільна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/pozashkilna-osvita>

12. Програма ЄС Еразмус+ на 2021-2027 рр. відкрито, конкурси 2021 р. опубліковано корисні матеріали. URL: <https://erasmusplus.org.ua/novyny/3478-2021-2027-26-2.html>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ШКАЛОЮ ВІД 100 ДО 200 БАЛІВ

Бали	Кількість правильних відповідей	Характеристика відповіді
190 – 200 балів	Від 95% до 100% правильних відповідей	Вступник демонструє всебічні, систематизовані та глибокі знання з предмета; уміє застосовувати їх на практиці; спроможний доводити правильність своєї відповіді переконливою аргументацією. Відповідь вступника повна, логічна, послідовна, не містить помилок.
172 – 189 балів	Від 81% до 94% правильних відповідей	Вступник демонструє всебічні, глибокі знання, уміє застосовувати їх на практиці. Вільно висловлює власні думки, аргументовано відповідає на поставлені запитання. Відповідь вступника повна, логічна, послідовна, Вступник може припускатися незначних огріхів.
154 – 171 балів	Від 67% до 80% правильних відповідей	Вступник демонструє глибокі знання з предмета, вправно застосовує їх на практиці; уміє доводити правильність своєї відповіді. Відповідь вступника повна, логічна, але містить деякі неточності.

136 – 153 балів	Від 53% до 66% правильних відповідей	Вступник виявляє загалом добрі знання з предмета, досить успішно виконує передбачені програмою завдання; оперує основними поняттями, уміє робити висновки. Відповідь вступника повна, але недостатньо чітка, містить незначні помилки.
118 – 135 балів	Від 39% до 52% правильних відповідей	Вступник відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання та розуміння основних положень, але пояснення не лаконічні, не повні. Під час відповіді вступник припускається помилок.
100 – 117 балів	Від 25% до 38% правильних відповідей	Вступник має прогалини в знаннях програмового матеріалу з дисципліни. Відповідь не повна, потребує уточнень і додаткових запитань; вступник не вміє самостійно зробити висновків, припускається значних помилок під час відповіді.
Менше 100 балів Не склав	Від 0% до 24% правильних відповідей	Вступник володіє теорією на фрагментарному рівні, під час виконання завдань припускається принципових помилок. Вступник не здатний орієнтуватися в програмовому матеріалі.